

VALKOINEN LUONNONLAPSI

Maremmano-abruzzese (virallinen lyhenne on m-a) ei ole paimentava koira vaan laumaa vartioiva koira, jonka pääasiallisena tehtävänä on suojella eläinlaumaa, tavallisimmin lampaita, havaita mahdolliset uhkaajat hyvissä ajoin ja tarvittaessa puolustaa ”omiaan” henkensä uhalla. M-a voi käsittää suojeltavakseen myös perheensä, etenkin pienet lapset, ja kotialueensa tai se voi valvoa tiettyä aidattua aluetta.

Maremmano-abruzzese muistuttaa ulkomuodoltaan lammasta

Maremmano-abruzzese on kotoisin Italiasta. Koirat ovat kooltaan suuria, urokset säkäkorkeudeltaan noin 70 cm ja nartut 65 cm. Painoa on noin 30 – 55kg. Ne liikkuvat kokoonsa nähden hyvin notkeasti ja sulavasti. M-a on väritykseltään valkoinen, kauempaa katsottuna se muistuttaa yhtä lammasta muiden joukossa. Rotu on hyvin terve ja koirat pystyvät työskentelemään usein vielä yli kymmenen vuotiaina.

Maremmano-abruzzeseja käytetään yhä edelleen Italiassa lammaslauemojen suojelijoina. Tästä syystä rodun työominaisuudet ovat säilyneet hyvinä eikä eriytymistä kennel- ja työkoiriksi ole päässyt onneksemme tapahtumaan. Rotuunotonnäyttelyissä tarkastetaan työkäytössä olevia yksilöitä ja ”kantakirjat” annetaan koirille, jotka ovat ominaisuuksiltaan rotumääritelmän mukaisia.

Vahva vartioimisvietti ei tarkoita yleistä aggressiivisuutta

Voimakas taipumus vartioimiseen on koiran perintötekijöissä (vrt noutajakoiran taipumus noutaa tai ajokoiran taipumus ajaa riistaa). Käyttäytymistä ei siis tarvitse niille opettaa. Oikea ympäristö ja siitä tulevat vahvistukset saavat vahvan perinnöllisen taipumuksen voimistumaan. Aikuistuneilla koirilla vartiointikäytös tulee erityisesti esiin illan hämärtyessä, jolloin ne aktivoituvat ja partioivat revierillään haukkuen. Nartut ovat tavallisesti herkempiä varoittelemaan kuin urokset. Koirat myös kiertävät aluetta merkiten sen rajoja virtsa- ja ulostemerkein. Toiminnan tarkoituksena on pelotella jo etukäteen mahdollisia tunkeilijoita ja ilmoittaa: ”Me vartioimme täällä! Pysykää loitolla!” Maremmano-abruzzesen ei kuulu olla aggressiivinen tavanomaisissa päivittäisissä tilanteissa alueensa ulkopuolella tai omistajansa kanssa.

Laumaansa tai aluettaan suojellessaan koira pyrkii aluksi keskeyttämään susien vaanimisen hämmentävällä, hieman ristiriitaisella ”pentumaisella” käytöksellään, johon kuuluu vuoroin uhkaamista, vuoroin väistämistä, vuoroin leikittämisen tyyppisiä eleitä. Samalla se varoittaa murisemalla ja haukkumalla lähestyjää ja pyrkii asettumaan uhan ja vartioimansa kohteen puoleen väliin. Aggressiivinen puolustaminen hyökkäämällä uhkaa kohti on sen viimeinen tapa toimia.

Italiassa susivahdilla saattaa olla taistelun varalta kaulansa suojana rautainen panta, joissa piikit sojottavat ulospäin. Työkoirilla on usein myös tyvistetyt korvat, koska ne repeytyvät herkästi taistellessa. Todellisuudessa tilanne etenee hyvin harvoin fyysiseen kamppailuun asti suden kanssa. Maremmano-abruzzesella ei ole sisäsyntyisiä metsästyskäyttöön liittyviä liikemalleja. Tästä syystä ne eivät aja takaa ("metsästä") vartioimiaan eläimiä. Takaa ajamista esiintyy yleensä vain uhan karkoittamistarkoituksessa.

Ollessaan töissä m-a vartioi omaa laumaansa ja reviiriään periaatteella -----"kaikki, mikä on vierasta, on uhka."----- M-a:lle on vierasta kaikki sellainen, johon sitä ei ole pikkupennusta lähtien alle puoli vuotiaana totutettu. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että oman lauman ulkopuoliset eläimet (esim.sudet, vieraat koirat, hirvet) tai ihmiset (vieraat lapset ja aikuiset) eivät voi mennä omatoimisesti koiran vartioimalle alueelle tai lähestyä eläinlaumaa. Jos koira on oikealla tavalla omistajansa "hallinnassa", voivat vieraat toki liikkua hänen kanssaan koiran työskentelyalueella.

M-a on omistajalleen loistava työtoveri, itsenäinen ja luotettava vahti. Hyvän muistinsa (pehmeys) ansiosta koirat oppivat jo yhden uhkatilanteen perusteella millaiselta vaara voi näyttää ja mistä se voi tulla. Tästä syystä nuori koira, joka on kerran nähnyt suden, muistaa sen hahmon koko loppuelämänsä. Kaikki muutkin aikaisemmat merkittävät kokemukset (varsinkin epämiellyttävät, mutta myös miellyttävät) pysyvät ikuisesti koiran mielessä ja se ei toistamiseen joudu "yllätetyksi". Miellyttävä pentuajan kokemus jostain ihmisestä painuu niin ikään muistiin ja koira voi tunnistaa ystävänsä monien vuosien kuluttua.

Italiassa koirat elävät tavallisesti useamman hehtaarin kokoisilla alueilla lampaidensa kanssa. Aitaa siellä ei välttämättä tarvita ollenkaan tai se on hyvin matala. Tiheämmin asutuilla seuduilla on vahvempia aitoja lähinnä utelioiden turistien takia. Italialaiset itse kunnioittavat perinteisesti m-a:n vartioimaa aluetta eikä heille tule mieleenkään mennä sinne. Piha-alueet ovat useimmiten aidattuja, mutta niiden portit voivat silti olla auki. Kotialueeseensa pienestä pitäen kiintynyt koira ei hevin lähde jolkottelemaan muualle. Satunnaisen pihalta poistumisen syy on useimmiten lähialueen "tarkastus" etenkin silloin, kun lähistöllä on koiran mielestä hiippailut joku normaalista poikkeava "olento". Kierroksensa jälkeen koira palaa takaisin alueelleen. Omistajan poissa ollessa m-a pysyttelee tunnollisesti keskeisellä paikalla reviirillään. Paras paikka on korkealla, josta se voi "hallita" ja nähdä moneen suuntaan.

Lammaslaumaan syntynyt ja siellä kasvanut m-a on niin syvästi kiintynyt (pitää lampaita lajitovereinaan) omiinsa, ettei sille tulisi mieleenkään poistua niiden luota. Hyvää lammasvahtia ei siis koskaan pidäkään sosiaalista ihmisiin tai ympäristöön siinä määrin kuin pääasiassa ihmislauman jäsenenä koko elämänsä viettävää koiraa. Työkoirapennun tulee kasvaa lampaiden kanssa, ei ihmisten asunnossa. Nämä koirat ovat sopeutuneet elämään vaatimattomissa ja karuissa oloissa. Niillä on sään kestävä turkki, joka suojaa niin kylmältä kuin kuumaltakin. Oikean laatuinen turkki puhdistuu itsestään. Ravintonsa puolesta koirat ovat hyvin vaatimattomia ja syövät kokoonsa nähden vähän. Nartut ovat yleensä hyviä synnyttäjiä ja emoja.

Huolellinen sosiaalistaminen vartioitaviin ja oikea ympäristö ovat avainasioita

Laumanvartijakoiralle on tärkeää sosiaalistua aivan pienestä vartioimiinsa eläimiin. Ensisijainen sosiaalistumiskausi kestää noin kolmesta viikosta kahdentoista viikon ikään asti. Tänä aikana koira sosiaalistuu ”syvästi” toisiin eläinlajeihin ja tottuu ympäristöönsä. Hajukuva ympäristöstä muodostuu koiranpennulle jo ennen sen silmien aukeamista, siis alle kaksi viikkoisena. Tästä syystä koirankasvattajan tulisi järjestää vastasyntyneiden pentujen ulottuville samanlaisia eläimiä kuin mitä koirat on suunniteltu aikuisena vartioimaan. Tulevan lammassavahdin hajukuva syntymistä voi yrittää auttaa esimerkiksi tuomalla koiran tulevan oman lammassavahdin villoja ja pahnoja pentujen läheisyyteen. Vieläkin parempi olisi tuoda muutama laumanjäsen pentujen lähelle tai viedä pentuja päivittäin sosiaalistamiskohteena olevan eläinlajin (tulevan lauman) lähelle. Oleskeluaikaa lisätään pennun kehittyessä. Ensimmäinen kontakti olisi saatava viimeistään viiden-kuuden viikon iässä. Varsinkin kuuden ensimmäisen elinviikon jälkeen on oltava hyvin varovainen, etteivät eläimet pääse satuttamaan pentuja. Voimakkaat epämiellyttävät kokemukset tässä vaiheessa voivat jo jäädä pennun muistiin.

Luontevinta olisi, että pennut syntyisivät vartioimansa lauman parissa tallissa. Tällöin pennut pystyvät muodostamaan hyvin kiinteän siteen omaan laumaansa. Yleensäkin koiranpentu tulisi totuttaa viimeistään 6 viikon iässä niihin tärkeimpiin asioihin, mitä sen halutaan vanhempana muistavan hyvin. Vartioitavaan eläinlajiin on siis tutustuttava viimeistään tuossa iässä, jotta pentu hahmottaisi sen lajitoverikseen. Pelkoreaktion kehittyminen tapahtuu noin seitsemän viikon iästä alkaen eikä uusiin asioihin tottuminen käy enää tämän jälkeen niin helposti. Side toiseen eläinlajiin ei myöskään voi muodostua enää yhtä kiinteäksi, vaan aikaiseksi saadaan vain laumatoveruus. Tällainenkin side voi olla m-a:n työskentelyä ajatellen riittävä, sillä koirat joka tapauksessa vartioivat ”reviiriään” tuntemattomilta ja näin ollen myös siellä olevia eläimiä.

Luontevinta olisi, että pennut syntyisivät vartioimansa lauman parissa tallissa. Tällöin pennut pystyvät muodostamaan hyvin kiinteän siteen omaan laumaansa. Yleensäkin koiranpentu tulisi totuttaa viimeistään 6 viikon iässä niihin tärkeimpiin asioihin, mitä sen halutaan vanhempana muistavan hyvin. Vartioitavaan eläinlajiin on siis tutustuttava viimeistään tuossa iässä, jotta pentu hahmottaisi sen lajitoverikseen. Pelkoreaktion kehittyminen tapahtuu noin seitsemän viikon iästä alkaen eikä uusiin asioihin tottuminen käy enää tämän jälkeen niin helposti. Side toiseen eläinlajiin ei myöskään voi muodostua enää yhtä kiinteäksi, vaan aikaiseksi saadaan vain laumatoveruus. Tällainenkin side voi olla m-a:n työskentelyä ajatellen riittävä, sillä koirat joka tapauksessa vartioivat ”reviiriään” tuntemattomilta ja näin ollen myös siellä olevia eläimiä.

Aikuinen m-a hyväksyy yleensä hyvin helposti vieraat eläimet (kissat, kanit, hevoset, toiset koirat) etenkin alueensa ulkopuolella suhtautuen niihin positiivisen uteliaasti tai välinpitämättömästi. Niiden tuominen sen omalle alueelle tai vakiintuneeseen laumaan voi sen sijaan viedä pitemmän ajan, mutta luotettava laumatoveruus saavutetaan taitavalla ohjauksella. Laumassa viihtyvänä koirana m-a on hyvin tyytyväinen saadessaan suojella perheen kissoja tai kaneja tai muita koiria. M-a on myös mitä parhain oman perheen lasten vahti. Koirien omistajat ovat kertoneet monta liikuttavaa tarinaa, joissa ilmenee m-a:n upea vaistonvarainen suojelukäytös. Harmoninen yhteiselo kotieläinten ja laumanvartijoiden kesken edellyttää tietysti myös vartioitavien eläinten totuttamista koiriin. Tämän voi toteuttaa esim. pitämällä eläimiä turvallisesti aitauksissaan, joiden läpi molemmat voivat tehdä tuttavuutta toisiinsa ainakin parin viikon ajan ennen yhteen laittamista.

Italiassa marenmano-abruzzeset työskentelevät usein ”perhelaumana”, jolloin sukulaisuus osittain takaa saumattoman yhteistyön. Koiria tulisi olla kerrallaan vähintään kaksi tai kolme. Tämä määrä koiria pystyy suojelemaan noin 50 – 100 lampaan katraan. Alueen suuruudesta ja lampaiden laiduntamistavasta riippuen eläimiä voi kenties olla enemmänkin koiraa kohti. Koiraryhmä voi koostua esimerkiksi kahdesta uroksesta ja yhdestä nartusta tai sitten koirat voivat olla samaa sukupuolta. Koirien käytön voi aloittaa ottamalla kaksi pentua kerrallaan esim. sisarukset, jotka uuteen kotiin tullessaan sijoitetaan heti asumaan eläintiloihin. Laidunaikaan tulisi muutama rauhallinen lammas jättää pentujen seuraksi, koska pienenä niitä ei voi jättää valvomatta laitumelle.

M-a:n, kuten muidenkin vastaavien laumanvartijakoirien kohdalla on tärkeää, että ympäristö on oikeanlainen. Ne tarvitsevat riittävän laajan, aidatun alueen, jolla ne saavat liikkua vapaina ja tehdä vartiointityötään. Pienellä alueella ja työn puutteessa voi tulla kahinoita varsinkin samaa sukupuolta olevien yksilöiden kesken. Joskus näiden koirien kohdalla mainittu voimakas dominoivuus ihmistä kohtaan on suurimmaksi osaksi väärän ympäristön ja käsittelyn aiheuttamaa. Maremmano-abruzzese ei sovi kerrostaloon tai pieneen rivitaloon.

Laumaa vartioivan koiran ja paimentavan koiran eroja

Maremmano-abruzzese on ”valkoinen luonnonlapsi”, joka pitää oman laumansa jäseniä tärkeimpänä asiana maailmassa. Vapaus ja mahdollisuus toteuttaa rodunomaista käyttäytymistä tekevät sen onnelliseksi. Italiassa koirat liikkuvat vaistonsa varaisesti ryhmittyneinä suojaen laumaa edestä, takaa ja sivuilta. Synnyttävän uuden viereen jää aina yksi koira pysytellen siinä, kunnes karitsa ja emo lähtevät liikkeelle. Suojeltavat eläimet kokevat m-a:t turvallisina ja pyrkivät niiden lähelle. Koirat ovat hyvin nöyriä omille eläimilleen; väistävät niitä, suojaavat niitä ja nuolevat niiden naamaa ja suupieliä kuten pikkupentu tekee emälleen kerjätessään ruokaa. Koira osoittaa vapaaehtoisesti nöyryyttä myös sitä kunnioittavalle ja oikeudenmukaiselle omistajalleen.

Itsenäiseen päätöksen tekoon muovautuneena m-a:lta puuttuu sellainen miellyttämisen halu, joka yleensä katsotaan edulliseksi luonteen ominaisuudeksi ihmisen yrittäessä kouluttaa koiraa omaan ohjaukseensa (vrt saksanpaimenkoira tai bordercollie). Voimakas käyttäytymisen ohjaaminen tai kontrollointi, kovakourainen käsittely, rodunomaisen työn puute ja liian ärsykeinen ympäristö hermostuttavat m-a:ta. Silloin sen käytös voi muuttua hallitsevaksi ja vastustelevaksi tai siitä voi tulla hyvin arka. Samalla myös puolustuskäyttäytyminen ylikorostuu ja koirasta voi tulla sopimattomalla tavalla aggressiivinen.

M-a:n ja ihmisen suhdetta voisi kokonaisuudessaan kuvailla enemmän tasavertaiseksi kumppanuudeksi kuin ”omistaja- palvelija” tyyppiseksi yhdessäolemiseksi. Rotu on vuosisatojen kuluessa karussa ympäristössä lampaiden kanssa eläessään kehittynyt hyvin itseensä luottavaksi, sitkeäksi, rauhalliseksi ja energiaa säästäväksi. Tästä syystä aikuista koiraa on lähes mahdotonta saada tosissaan kiinnostumaan niiden mielestä ”turhasta toiminnasta” kuten esim. noutokapulan hakemisesta tai säntillisestä sivulla seuraamisesta. Pakotteet ja liiallisen elämänsä puuttumisen ja ohjaamisen m-a kokee hyvin epämiellyttävänä ja ahdistavana. Laumanvartijan työ on itse asiassa monesti ”puolinukuksissa” valppaana olemista lauman lähellä makuuasennossa. Energiaa ei tuhjata turhaan ravaamiseen vaan voimat keskitetään tositalanteessa tarvittavaan puolustushyökkäykseen. Varsinkin kuumalla ilmalla koirat hakeutuvat piiloon auringolta. Jos kasvillisuudesta ei ole suojaa, koirat hakeutuvat lampaiden varjoon.

Paimentavana koirana bordercollie poikkeaa luonteenominaisuuksiltaan paljon laumanvartijana käytetystä m-a:sta. Oleellinen ero m-a:n ja bordercollien välillä on se, että bordercollieella on perintötekijöissään monia metsästyskäyttäytymiseen liittyviä liikemalleja, m-a:lla ei kuulu olla mitään niistä. Erittäin korostuneiksi jalostettuina taipumuksina bordercollieella on tuijotus,

vaaniminen ja takaa-ajo. Tästä syystä lampaat siis väistävät ja pakenevat sitä (vrt m-a), mikä nimenomaan onkin paimentamistyön tarkoitus. Tehokas paimennus vaatii lisäksi vauhtia ja nopeaa reagointikykyä, jonka vuoksi koiran on oltava temperamentiltaan hyvinkin vilkas. Paimenkoira saadaan helposti toimimaan ihmisen ohjauksessa, koska sillä on jo perimässään luontainen taipumus miellyttää ihmistä ja työskennellä hänen kanssaan. Samoja ominaisuuksia on jalostettu myös useisiin perinteisiin palveluskoirarotuihin. Lisäksi moniin näihin rotuihin on jalostettu myös metsästyskäyttäytymiseen liittyviä liikemalleja, siis myös tarttumispurenta ja tappopurenta. Tällaisia ominaisuuksia laumanvartijalla ei saa olla.

M-a:n yksi ainutlaatuisuus ja erilaisuus muihin rotuihin verrattuna on juuri sisäsyntyisten metsästyskäyttäytymiseen liittyvien liikemallien puuttaminen. Lisäksi isokokoisina, rauhallisina ja kykyihinsä luottavina ne ovat jo olemukseltaan vakuuttavia ja turvallisen tuntuisia. Valkoisina ne sopeutuvat hyvin lampaisiin ja toisaalta myös lampaiden on helppo hyväksyä lempeän näköinen vaalea koira laumaansa.

Vielä yhtenä erikoisuutena kiinnittyy huomio maremano-abruzzesen pikkupentumaisiin piirteisiin. Aikuisellakin koiralla on pehmeät kasvojen ääriviivat, luppakorvat, ilmeikäs naama, pentumainen olemus ja selkeä elehtiminen. Ray Coppinger, amerikkalainen koirien tutkija, onkin esittänyt mielenkiintoisesti m-a:n ulkomuodon, kehitysasteen ja rodunomaisen käyttötarkoituksen yhteyden. Sama yhteys näyttää löytyvän myös monien muidenkin eri tehtäviin kehittyneiden rotujen kohdalla. Maremano-abruzzese luokitellaan nk. ”nuoruusvaiheen” koiriin. Aggressiivisen vartioimiskäyttäytymisen perusta löytyy siis pikkupennun varhaisen kehitysvaiheen vastareaktiosta uusiin ilmiöihin ja muutokseen sen ympäristössä. Käytös alkaa pelkopuremisesta ja vahvistuu, kun muut eläimet ja myös ihmiset reagoivat suurikokoisen ”pennun” vauhkoontumiseen. Lopputuloksena on sitten ”henkensä kaupalla” taisteleminen oman lauman ja alueen suojelemiseksi.

Italiassa laumanvartijat ja paimentavat koirat kasvavat pikkupennusta yhdessä lampaiden kanssa ja aikuisena ne työskentelevät samassa laumassa omissa tehtävissään. Käytöksen sisäsyntyinen erilaisuus alkaa näkyä n. kahdeksan kuukauden iässä, jolloin bordercolliet alkavat osoittaa paimennuskäytöstä ja m-a:t vartiointiin liittyviä käyttäytymismalleja. Käyttäytymisien erilaistumisessa auttaa vanhempien koirien malliopetus. Jotkut paimenet eivät katso paimenkoiraa tarpeelliseksi, koska lampaat ovat hyvin tiiviisti laumassa laiduntavia. Tällöin ennemminkin tarvitaan laumanvartijoita. Jotkut eivät puolestaan halua käyttää paimentavia koiria sen tähden, koska heidän mielestään takaa-ajaminen voi tehdä lampaista stressaantuneita.

Myin viime kesänä uros- ja narttupennun Ruotsiin, missä ne toimivat nyt vanhempien saman rotuisten koirien ja bordercollien kanssa lammaslauoman suojeelijoina susia ja karhuja vastaan. Toinen oli lähtiessään juuri kahdeksan viikkoinen ja toinen kymmenen viikkoinen. Koko pentue esiteltiin lampaille ensi kerran kotialueellamme noin kolmen ja puolen viikon

ikäisenä. Sosiaalistuminen onnistui hyvin. Sekä uros että narttu elävät nyt tyytyväisinä työkoirina lampaidensa kanssa. Jatkossa heidän on tarkoitus jatkaa sukua eri sukulinjoista olevien työtovereidensa kanssa ja pentueet syntyvät luontevasti omaan lammaslauumaansa.

Alue, jossa koirat työskentelevät, on rajattu sähköaidalla. Koirien omistajilla on virallinen lupa pitää koiria kytkemättä ympäri vuoden aidatulla alueella. Laumanvartijoiden käyttökelpoisuutta susien ja lampaiden suojelijana seurataan siellä huolellisesti.

Suomessakin on jo herännyt kiinnostus laumanvartijakoirien käyttämiseen lampaiden ja susien suojelijoina. Omissa jalostuskoirissani on paljon ”työkoirataustaa”, joten uskon heidän jälkeläisistään kehittyvän loistavia vahteja oikeissa ympäristöissä.

Teksti: Anne Juppi
Kuvat: Pauli Juppi

Lisätietoja:

Suomen Maremmano-Abruzzese Seura ry: www.maremma.fi
Kennel Juppsguard: www.juppsguard.net

Kirjallisuutta:

Lorna ja Raymond Coppinger: *Koira? Ihmisen paras ystävä biologin näkökulmasta.*

Koljojen, Kaisa: *Laumanvartijakoirat.*